

Curtea Constituțională, gardian al libertății individuale

Prof. univ. dr. Mircea Criste
Facultatea de Drept și Științe Administrative
Universitatea de Vest Timișoara

Le moment où la Roumanie s'est donné une nouvelle loi fondamentale, elle entra dans la famille des pays européens dotés d'une juridiction constitutionnelle. La Cour Constitutionnelle roumaine est compétente de contrôler les lois tant sur la voie d'un contrôle a priori, que sur la voie d'un contrôle a posteriori. Ce dernier est exercé par voie de question préjudicielle, soulevée devant le juge a quo, à l'occasion d'un litige de droit commun et à l'exclusion d'une action populaire.

La liberté individuelle, inscrite dans l'article 23 de la Constitution roumaine, représente l'un des plus anciens droits fondamentaux reconnus à l'homme. L'article 23 stipule toute une série de garanties qui ont pour but d'empêcher qu'une personne soit privée d'une façon abusive de sa liberté. Ainsi, des mesures extrêmes et exceptionnelles, tant que la perquisition ou l'arrestation, ne peuvent être prises que selon les motifs et la procédure prévus par la loi.

Par plusieurs décisions, la Cour Constitutionnelle a réaffirmé son rôle de garante de la loi fondamentale, intervenant et donnant l'interprétation adéquate des dispositions de l'article 23.

La liberté individuelle et la sûreté personnelle sont garantis aussi par deux autres dispositions importantes de la Constitution. Selon l'article 126, la compétence et la procédure devant les instances sont du domaine de la loi, à l'exclusion de toute instance extraordinaire. Ainsi étant, n'importe quelle personne peut connaître les normes et les garanties de procédure, pour formuler la meilleure défense. De même, la Constitution prévoit que la loi ne dispose que pour l'avenir, à l'exception de la loi pénale plus favorable.

Când în 1991 România și-a scris o nouă lege fundamentală, ea a decis să se alăture țărilor europene care au instituit un sistem de garantare a valorilor constituționale printr-o justiție constituțională specializată. Așa se face că una dintre instituțiile fundamentale și esențiale ale noii democrații a reprezentat-o Curtea Constituțională.

1. Curtea Constituțională, interpret al dispozițiilor constituționale. Gândită inițial, în Tezele pentru elaborarea proiectului de Constituție a României, ca o copie a Consiliului Constituțional francez, instanța românească de contencios constituțional a evoluat spre exemplul oferit de curțile italiană, spaniolă și germană¹. Astfel, compusă din 9 judecători cu un mandat unic de 9 ani care ia sfârșit la fiecare 3 ani pentru o treime dintre judecători, ea și-a extins competențele de la un strict control *a priori* de constituționalitate, la unul în egală măsură și *a posteriori*. Dacă în ceea ce privește primul tip de control, asemănarea cu modelul francez, în ceea ce privește actele controlate, dreptul de sesizare și procedura, este destul de evidentă, controlul *a posteriori* este inițiat pe calea chestiunii prejudiciale².

---

¹ A se vedea Mircea CRISTE, *Controlul constituționalității legilor în România*, București, Editura Lumina LEX, 2002.

² În cursul editat de catedra de drept public intern de la Facultatea de drept din Aix-en-Provence, se atrage atenția asupra tendinței generale „de a califica drept excepție, uneori excepție <<à l'européenne>>, ceea ce în realitate este o chestiune prejudicială. De fapt, așa cum a subliniat Th. Renoux (RFDC nr. 4-1990, p. 651),

Sesizarea Curții Constituționale, în vederea unui control *anterior* al legilor, are ca autori autoritățile politice care, de o manieră generală, sunt dotate cu acest drept în țările având un control centralizat: Președintele României, președinții celor două Camere parlamentare, Guvernul, un număr de 50 de deputați sau 25 de senatori, Înalta Curte de Casație și Justiție și, în urma revizuirii din 2003, Avocatul Poporului. Controlul Regulamentelor Camerelor se face la sesizarea unuia dintre președinții celor două Camere, a unui grup parlamentar sau a unui număr de cel puțin 50 de deputați sau de cel puțin 25 de senatori, iar cel al tratatelor sau altor acorduri internaționale, la cererea unuia dintre președinții celor două Camere, a unui număr de cel puțin 50 de deputați sau de cel puțin 25 de senatori. Cât despre examenul constituționalității unui partid, dreptul de sesizare este dat Guvernului și președinților Camerelor, în urma votului majorității membrilor Camerei. În controlul *posterior*, Curtea este sesizată direct de instanța în fața căreia chestiunea de neconstituționalitate a fost invocată sau de Avocatul Poporului³.

Trimiterea se face printr-o încheiere care va cuprinde argumentele părților și ale instanței. Judecătorul fondului, deși trebuie să-și exprime punctul său de vedere cu privire la excepția ridicată în fața sa, el nu examinează temeinicia cererii, ci este obligat a înainta excepția Curții. Dacă totuși excepția este inadmisibilă, deoarece soluționarea cauzei nu depinde de soluția dată excepției de neconstituționalitate, aceasta nu a fost invocată de o persoană având calitatea de parte în proces, prevederea criticată a fost deja declarată neconstituțională printr-o decizie a Curții sau are ca obiect un alt act normativ decât o lege sau ordonanță ori aceasta nu mai este în vigoare, judecătorul poate refuza sesizarea instanței constituționale.

Calea controlului de constituționalitate prin invocarea unei chestiuni prejudiciale reprezintă fără îndoială modalitatea cea mai eficientă de protejare a drepturilor fundamentale enunțate de Constituție, pentru că este o modalitate de acțiune directă, nemijlocită în apărarea drepturilor proprii. Așa se explică de ce această formă de control a cunoscut consacrarea în țările care au trecut prin perioade de regim totalitar (Germania, Italia, Spania, Portugalia, țările din fostul lagăr comunist).

O serie întreagă de sesizări sosite la Curtea constituțională de la instanțele judecătorești privesc norme de drept penal, a căror aplicare este contestată pe motiv de neconstituționalitate, de contrarietate cu prevederi ale legii fundamentale. Din practica generoasă a instanței noastre constituționale ne vom referi mai jos la interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 23 din Constituție⁴.

---

există excepție de neconstituționalitate atunci când chestiunea de constituționalitate este ridicată în fața judecătorului ordinar cu ocazia unui proces civil, administrativ, comercial sau altul, și *tranzată chiar de acesta*; pe când dacă judecătorul ordinar este obligat să trimită chestiunea de constituționalitate judecătorului constituțional, este vorba de o <<chestiune prejudicială>>. Aceasta este conform prevederilor dreptului procesual general” (Louis FAVOREU (coordonator), Patrick GAÏA, Richard GHEVONTIAN, Jean-Louis MESTRE, Otto PFERSMANN, André ROUX, Guy SCOFFONI, *Droit constitutionnel*, Paris, Dalloz, ediția a 2-a, 1999, p. 255).

³ În urma revizuirii constituționale din 2003, sfera atribuțiilor Curții Constituționale române s-a lărgit considerabil, printre altele fiind prevăzut că excepția de neconstituționalitate privind legile și ordonanțele poate fi ridicată și direct de Avocatul Poporului (art 144 lit. d).

⁴ ARTICOLUL 23. Libertatea individuală

(1) Libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile.

(2) Percheziționarea, reținerea sau arestarea unei persoane sunt permise numai în cazurile și cu procedura prevăzute de lege.

(3) Reținerea nu poate depăși 24 de ore.

(4) Arestarea preventivă se dispune de judecător și numai în cursul procesului penal.

2. Libertatea individuală, un drept fundamental. Libertatea individuală reprezintă unul dintre cele mai vechi drepturi fundamentale recunoscute omului (*habeas corpus* din dreptul englez), referindu-se la libertatea fizică a persoanei, la dreptul său de a se putea comporta și mișca liber, de a nu fi ținută în sclavie, arestată sau deținută decât în cazurile și după formele expres prevăzute de Constituție și de legi⁵. Legea fundamentală română, în art. 23, consacră o serie de garanții menite a împiedica lipsirea abuzivă de libertate a unei persoane. Astfel, măsuri extreme și excepționale, precum percheziționarea, reținerea și arestarea unei persoane nu pot fi luate decât potrivit motivelor și procedurii prevăzute de lege.

Constituția limitează expres și perioada pentru care o persoană poate fi lipsită de libertate în cadrul unei instrucții penale: 24 de ore pentru reținere și 30 de zile pentru arestarea preventivă. Arestarea preventivă, care este dispusă doar de judecător, poate fi prelungită cu câte 30 de zile cel mult, fără însă ca durata totală a arestării să depășească un termen rezonabil care în nici un caz nu poate fi mai mare de 180 de zile. Legea fundamentală instituie prin urmare o garanție procesuală deosebită însemnătate, destinată a preveni arestările abuzive, luarea acestei măsuri fiind de competența instanței de judecată. Ca o garanție suplimentară, alin. 7 al art. 23 prevede că încheierile instanței privind măsura arestării preventive sunt supuse căilor de atac prevăzute de lege⁶.

Art. 23 din Constituție mai prevede în alin. 9, ca o garanție în plus, că punerea în libertate a celui arestat este obligatorie dacă motivele măsurii de arestare au dispărut. Faptul că această prevedere, coroborată cu cea cuprinsă în alin. 6 al aceluiași articol constituțional⁷, nu se referă în mod expres la menținerea arestării preventive, „nu înseamnă că legiuitorul constituant nu a avut în vedere această instituție, așa încât nu se poate susține că prevederile constituționale invocate

---

(5) În cursul urmăririi penale arestarea preventivă se poate dispune pentru cel mult 30 de zile și se poate prelungi cu câte cel mult 30 de zile, fără ca durata totală să depășească un termen rezonabil, și nu mai mult de 180 de zile.

(6) În faza de judecată instanța este obligată, în condițiile legii, să verifice periodic, și nu mai târziu de 60 de zile, legalitatea și temeinicia arestării preventive și să dispună, de îndată, punerea în libertate a inculpatului, dacă temeiurile care au determinat arestarea preventivă au încetat sau dacă instanța constată că nu există temeiuri noi care să justifice menținerea privării de libertate.

(7) Încheierile instanței privind măsura arestării preventive sunt supuse căilor de atac prevăzute de lege.

(8) Celui reținut sau arestat i se aduc de îndată la cunoștință, în limba pe care o înțelege, motivele reținerii sau ale arestării, iar învinuirea, în cel mai scurt termen; învinuirea se aduce la cunoștință numai în prezența unui avocat, ales sau numit din oficiu.

(9) Punerea în libertate a celui reținut sau arestat este obligatorie, dacă motivele acestor măsuri au dispărut, precum și în alte situații prevăzute de lege.

(10) Persoana arestată preventiv are dreptul să ceară punerea sa în libertate provizorie, sub control judiciar sau pe cauțiune.

(11) Până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de condamnare, persoana este considerată nevinovată.

(12) Nici o pedeapsă nu poate fi stabilită sau aplicată decât în condițiile și în temeiul legii.

(13) Sancțiunea privativă de libertate nu poate fi decât de natură penală.

⁵ DCC nr. 448 din 26 octombrie 2004 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 1 alin. (2) din Ordonanța Guvernului nr. 5/2001 privind procedura somației de plată

⁶ DCC nr. 462 din 28 octombrie 2004 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 143 alin. 1 teza întâi și alin. 3, precum și ale art. 148 alin. 1 lit. i) din Codul de procedură penală.

⁷ „În faza de judecată instanța este obligată, în condițiile legii, să verifice periodic, și nu mai târziu de 60 de zile, legalitatea și temeinicia arestării preventive și să dispună, de îndată, punerea în libertate a inculpatului, dacă temeiurile care au determinat arestarea preventivă au încetat sau dacă instanța constată că nu există temeiuri noi care să justifice menținerea privării de libertate”.

ar constitui temei doar pentru punerea în libertate a inculpatului”⁸. Reținând că art. 23 alin. 6 enumeră situațiile în care este obligatorie punerea în libertate a inculpatului (dacă temeiurile care au determinat arestarea preventivă au încetat sau dacă instanța constată că nu există temeiuri noi care să justifice menținerea privării de libertate), Curtea ajunge la concluzia că, în mod simetric „și ca o consecință logică a acestor prevederi constituționale”, instanța trebuie să mențină măsura arestării preventive a inculpatului dacă temeiurile care au determinat arestarea impun în continuare privarea de libertate sau dacă există temeiuri noi care justifică privarea de libertate.

Pe de altă parte, persoana arestată are chiar ea dreptul de a cere punerea sa în libertate provizorie, sub control judiciar sau pe cauțiune (art. 23 alin. 10). Acest ansamblu de garanții procesuale, expres prevăzute în Constituție, este de natură să asigure protejarea oricărei persoane față de orice arestare efectuată cu încălcarea legii⁹. Cum această posibilitate nu este una condiționată de textul constituțional, Curtea a fost solicitată a constata neconstituționalitatea prevederilor din codul de procedură penală (art 160/2 și art. 160/4) care leagă punerea în libertate provizorie, în cele două forme arătate, de săvârșirea cu intenție sau din culpă a infracțiunii, de limitele de pedeapsă sau de starea de recidivă a persoanei. Instanța constituțională a respins excepția invocată reținând că „dreptul constituțional al persoanei arestate preventiv de a cere punerea sa în libertate provizorie sub control judiciar sau pe cauțiune nu se poate realiza decât în condițiile prevăzute de Codul de procedură penală, care arată în ce situații poate funcționa o măsură procesuală, oricare ar fi aceasta”¹⁰.

3. Libertatea individuală, un drept fundamental circumscris. Revizuirea constituțională a adus două precizări importante, stipulând că privarea de libertate este exclusiv de natură penală și că ea se poate dispune numai în cursul procesului penal. Dispare astfel sancțiunea închisorii contravenționale și se înlătură posibilitatea luării acestei măsuri, chiar și de către judecător, într-un proces de altă natură.

De altfel, Curtea Constituțională a statuat că nu se poate extinde aplicabilitatea dispozițiilor art. 23 în alte materii decât cea penală. Astfel, într-o cauză având ca obiect o plângere îndreptată împotriva hotărârii Oficiului Național pentru Refugiați de respingere a cererii de acordare a statutului de refugiat sau a unei forme de protecție umanitară, s-a invocat excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 19 alin. (2) lit. a) din Ordonanța Guvernului nr. 102/2000 privind statutul și regimul refugiaților în România, ca fiind contrare prevederilor art. 23 alin. (1) din Constituție, potrivit cărora libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile. Examinând critica de neconstituționalitate formulată, Curtea a considerat că aceasta nu este întemeiată, deoarece art. 23 alin. (1) din Constituție nu este incident în materia acordării statutului de refugiat, având aplicabilitate numai în materie penală¹¹.

Într-o altă cauză, au fost invocate tocmai prevederile alin. 13 ale art. 23 din legea fundamentală în critica de neconstituționalitate adusă unor prevederi ale ordonanței privind regimul străinilor în România (OUG 194/2002). Autorul excepției a considerat că luarea sa în custodie publică¹² și depunerea în Centrul de Primire, Triere și Cazare pentru Străini – Otopeni,

⁸ DCC nr. 208 din 4 mai 2004 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 300¹ alin. 3 din Codul de procedură penală.

⁹ DCC nr. 462 din 28 octombrie 2004, precitată.

¹⁰ D. C. C. nr. 207 din 4 mai 2004 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 160² alin. 1 și 2 și ale art. 160⁴ alin. 1 din Codul de procedură penală. A se vedea și D. C. C. nr. 36 din 29 ianuarie 2004, D. C. C. nr. 41 din 7 februarie 2002, D. C. C. nr. 15 din 18 ianuarie 2001 și D. C. C. nr. 92 din 11 mai 2000.

¹¹ D. C. nr. 473 din 6 iunie 2006 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 19 alin. 2 lit. a) din Ordonanța Guvernului nr. 102/2000 privind statutul și regimul refugiaților în România.

¹² Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 194/2002 privind regimul străinilor în România, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 201 din 8 martie 2004, cu modificările și completările ulterioare:

coroborat cu refuzarea permisiunii de a ieși în oraș, este un act de privare de libertate asimilat arestării preventive, de vreme ce în Regulamentul său de funcționare, Centrul este definit ca „un loc închis, privativ de libertate”. Nici această critică nu a fost însușită de Curtea Constituțională, aceasta calificând luarea în custodie publică a unui străin ca „o măsură administrativă, dispusă de magistrat, de restrângere temporară a libertății de circulație a străinilor declarați indezirabili și care nu au putut fi returnați, iar nu o măsură preventivă luată în cursul urmăririi penale”¹³.

În aceeași ordine de idei, prezumția de nevinovăție este consacrată de legea fundamentală exclusiv pentru ipoteza răspunderii penale, și aceasta deoarece dispozițiile art. 23 alin. 11 din Constituție nu pot fi desprinse de contextul lor constituțional¹⁴.

Sesizată cu excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 98 lit. c) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 195/2002 privind circulația pe drumurile publice¹⁵, Curtea Constituțională a confirmat practica ei anterioară care statua că legea fundamentală consacră prezumția de nevinovăție, dar exclusiv pentru ipoteza răspunderii penale¹⁶. Curtea și-a fundamentat această concluzie nu numai pe termenii reglementării constituționale, care fac referire explicită la hotărârea judecătorească de condamnare, dar și pe întreaga economie a reglementării constituționale, prevederile art. 23 alin. 11 fiind înscrise în cuprinsul dispozițiilor cu privire la libertatea individuală.

Or, dispozițiile atacate din O.U.G. nr. 195/2002 reglementează una dintre situațiile în care se aplică *sanctiunea contravențională* complementară a reținerii permisului de conducere, și anume atunci când titularul acestuia a săvârșit infracțiunea de ucidere din culpă sau pe cea de vătămarea corporală din culpă, cu condiția ca acestea să fi fost comise ca urmare a nerespectării dispozițiilor legale privind circulația pe drumurile publice. Această măsură are ca scop înlăturarea unei stări de pericol și preîntâmpinarea săvârșirii unor fapte interzise de lege de către participanții la traficul rutier, de vreme ce, potrivit art. 232 alin. 2 din Regulamentul de aplicare a Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 195/2002 privind circulația pe drumurile publice, permisul de conducere nu se reține în cazul producerii unui accident de circulație în urma căruia a rezultat uciderea sau vătămarea gravă a integrității corporale ori sănătății uneia sau mai multor persoane sau distrugerea unuia sau mai multor vehicule, „dacă din primele cercetări rezultă că titularul acestuia nu a încălcat nici o regulă de circulație”. Așadar, constată Curtea, reținerea permisului de conducere nu este de natură penală, ci administrativă, și nu privește stabilirea vinovăției de natură penală a celui căruia i se reține permisul de conducere.

- Art. 93 alin. (5) și (6): "(5) Prelungirea duratei de luare în custodie publică a străinilor prevăzuți la alin. (2) și (4), care nu au putut fi îndepărtați de pe teritoriul României în termen de 30 de zile, se dispune de către curtea de apel în a cărei rază de competență teritorială se află locul de cazare, la solicitarea motivată a Autorității pentru străini.

(6) Perioada maximă de luare în custodie publică a străinilor împotriva cărora s-a dispus măsura returnării nu poate depăși 6 luni."

¹³ D. C. C. nr. 182 din 22 aprilie 2004 referitoare la excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 93 alin. (1), (2) și (5) și ale art. 94 alin. (1) și (2) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 194/2002 privind regimul străinilor în România, republicată.

¹⁴ D. C. C. nr. 16 din 20 ianuarie 2005 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 98 lit. c) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 195/2002 privind circulația pe drumurile publice.

¹⁵ „Permisul de conducere se reține în următoarele cazuri: [...] c) când titularul acestuia a săvârșit una dintre infracțiunile prevăzute la art. 178 și 184 din Codul penal, dacă acestea au fost comise ca urmare a nerespectării dispozițiilor legale privind circulația pe drumurile publice.”

¹⁶ D. C. C. nr. 45 din 24 aprilie 1996 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 24 și 25 din Legea nr. 22/1969 privind angajarea gestionarilor, constituirea de garanții și răspunderea în legătură cu gestionarea bunurilor organizațiilor socialiste, modificată prin Legea nr. 54/1994.

Cu o altă ocazie, Curtea a ținut să sublinieze că „utilizarea de către legiuitor a noțiunii de contravenient în dreptul administrativ sau de infractor în dreptul penal nu are semnificația unei înfrângeri a prezumției de nevinovăție”, după cum nici procedura prevăzută pentru soluționarea plângerilor contravenționale nu are o asemenea semnificație, neconstituind un caz de răsturnare a sarcinii probei¹⁷. Promovarea unor reguli speciale în soluționarea unor cauze, cum ar fi interzicerea suspendării actelor atacate ale Băncii Naționale până la soluționarea definitivă a recursului declarat de petent (art. 277 din OUG nr. 99/2006), nu încalcă de asemenea principiul constituțional al prezumției de nevinovăție, deoarece, pe de o parte, reprezintă o măsură de protecție și o măsură provizorie instituită de legiuitor, iar pe de altă parte, persoana este considerată nevinovată până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de condamnare¹⁸.

Pe de altă parte, prezumția de nevinovăție consacrată de art. 23 alin. 11 din Constituție nu este contrazisă de includerea printre cazurile în care poate fi luată măsura reținerii și a arestării preventive și a aceleia în care există „indicii temeinice”, respectiv „date sau indicii suficiente”. Instanța constituțională a considerat că în această situație legea nu-l consideră pe inculpat deja vinovat de săvârșirea infracțiunii - lucru ce nu este posibil de stabilit decât prin hotărârea judecătorească de condamnare rămasă definitivă -, ci prevede numai o condiție pentru luarea măsurii reținerii sau a arestării preventive a inculpatului, esențialmente diferite de privarea de libertate în executarea unei pedepse definitiv aplicate¹⁹.

4. Libertatea individuală, un drept fundamental restrâns. Măsura reținerii, ca și aceea a arestării preventive, constituie, fără îndoială, o restrângere a libertății persoanei. Este însă vorba de o restrângere provizorie, permisă de Constituție prin art. 53, în scopul bunei desfășurări a instrucției penale. De altfel, chiar condiția ca fapta să fie prevăzută de legea penală reprezintă o garanție împotriva luării arbitrare a acestor măsuri²⁰.

Printre normele penale cu privire la constituționalitatea cărora judecătorii constituționali au fost chemați să se pronunțe, s-au numărat și dispozițiile art. 145¹ din Codul de procedură penală, care prevăd că „măsura obligării de a nu părăsi țara constă în îndatorirea impusă învinutului sau inculpatului de procuror sau de judecător, în cursul urmăririi penale, ori de instanța de judecată, în cursul judecării, de a nu părăsi țara fără încuviințarea organului care a dispus această măsură”²¹.

Autorul excepției a considerat că aceste prevederi contravin dispozițiilor constituționale ale art. 23 privind libertatea individuală, în măsura în care sunt interpretate în sensul că obligația de a nu părăsi țara pe parcursul judecării nu este limitată în timp, ci durează până la soluționarea dosarului.

După ce Curtea a reiterat practica ei mai veche și constantă în sensul considerării măsurii preventive a obligării de a nu părăsi țara ca o restrângere a exercițiului dreptului la liberă circulație

---

¹⁷ D. C. C. nr. 407 din 4 noiembrie 2003 referitoare la excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 14 alin. (3), art. 16 alin. (1), (5), (6) și (7), art. 17, 18, art. 19 alin. (1), art. 21 alin. (3), art. 24 alin. (2) și (3), art. 25 alin. (1) și (3), art. 26 alin. (1) și (3), art. 27, 28, 29, art. 31 alin. (2), art. 33 alin. (1), art. 34 alin. (1), art. 38 alin. (1), art. 39 alin. (2) și art. 44 alin. (2) din Ordonanța Guvernului nr. 2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 180/2002, cu modificările ulterioare, precum și a prevederilor art. 10 lit. b) și art. 11 alin. (1) lit. b) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 28/1999 privind obligația agenților economici de a utiliza aparate de marcat electronice fiscale, republicată.

¹⁸ D. C. C. nr. 743 din 13 septembrie 2007 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 275 alin. (3) și art. 277 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 99/2006 privind instituțiile de credit și adecvarea capitalului.

¹⁹ D. C. C. nr. 462 din 28 octombrie 2004 precitată.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ Art. 145¹ a fost modificat prin Legea nr. 356 din 21 iulie 2006.

în deplină concordanță cu prevederile art. 53 din Constituție, a subliniat că această restrângere nu are semnificația încălcării libertății individuale a persoanei²². De altfel, constată Curtea în decizia citată, în conformitate cu prevederile art. 139 din Codul de procedură penală, există oricând posibilitatea revocării măsurii obligării de a nu părăsi localitatea, din oficiu sau la cerere, atunci când nu mai există temei pentru menținerea acestei măsuri preventive. De asemenea, potrivit dispozițiilor art. 141 din Codul de procedură penală, încheierea dată în primă instanță și în apel, prin care se dispune luarea, revocarea, înlocuirea sau menținerea unei măsuri preventive, cum este și cea a obligării de a nu părăsi țara, poate fi atacată separat cu recurs în situația în care se apreciază, de către partea interesată, că această măsură a fost dispusă în mod nelegal.

În general, se poate observa în practica instanței noastre constituționale că circumstanțierea prevederilor art. 23 din Constituție prin dispozițiile codului de procedură penală este interpretată prin prisma restrângerii exercițiului unui drept constituțional, permisă de art. 53 din Constituție. În acest sens s-a decis că interzicerea liberării provizorii sub control judiciar sau pe cauțiune a celor care au săvârșit infracțiuni sancționate cu închisoare ce depășește o anumită limită sau care sunt recidiviști, nu constituie o adăugare la textul constituțional, ci reprezintă o restrângere făcută în scopul bunei desfășurări a procesului penal²³.

Într-un alt caz, referitor la luarea în custodie publică a străinilor împotriva cărora s-a dispus măsura returnării, Curtea a făcut de asemenea trimitere la art. 53 din Constituție, reținând că măsura administrativă a restrângerii dreptului la liberă circulație este în concordanță cu dispozițiile acestui articol, precum și cu cele ale art. 2 pct. 3 din Protocolul nr. 4 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, de vreme ce scopul acestor norme este de a-i împiedica pe străinii depistați cu ședere ilegală pe teritoriul țării de a se sustrage măsurilor de returnare dispuse de autoritățile române împotriva lor²⁴.

Legea fundamentală conține o serie de garanții procesuale de natură să asigure protejarea oricărei persoane față de orice arestare efectuată cu încălcarea legii: luarea acestei măsuri este de competența instanței de judecată; încheierile instanței privind măsura arestării preventive sunt supuse căilor de atac; punerea în libertate a celui arestat este obligatorie, dacă motivele măsurii de arestare au dispărut; dreptul persoanei arestate de a cere punerea sa în libertate provizorie, sub control judiciar sau pe cauțiune.

Arestarea preventivă a făcut obiectul unor îndelungi dezbateri și polemici în lumea juridică și politică românească a ultimului deceniu, alimentată și de unele decizii ale Curții Europene a Drepturilor Omului și ale Curții Constituționale române care statuau că numai judecătorul are dreptul de a dispune această măsură (în formularea din 1991, Constituția dădea acest drept, într-un sens generic, magistratului, adică și procurorului).

Revizuirea constituțională din 2003 a validat această practică, astfel încât arestarea preventivă poate fi dispusă sau prelungită numai de judecător. Cel arestat, în apărarea dreptului său la libertate, se poate plânde împotriva măsurii arestării preventive și lui trebuie să i se aducă de îndată la cunoștință, în limba pe care o înțelege, motivele reținerii sau ale arestării, iar învinuirea să-i fie precizată în cel mai scurt termen. Persoana arestată preventiv are dreptul să ceară punerea sa în libertate provizorie, sub control judiciar sau pe cauțiune²⁵.

---

²² D. C. C. nr. 442 din 30 mai 2006 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 145¹ din Codul de procedură penală.

²³ D. C. C. nr. 207 din 4 mai 2004 precitată.

²⁴ D. C. C. nr. 276 din 26 mai 2005 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 93 alin. (5) și (6) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 194/2002 privind regimul străinilor în România.

²⁵ A se vedea și Ioan MURARU, Simina TĂNĂSESCU, *Drept constituțional și instituții politice*, ediția a 9-a revăzută și completată, București, Editura Lumina LEX, 2001, p. 207.

Dreptul la apărare este și el garantat fiecărei persoane (art. 24). Textul constituțional nu condiționează, nu limitează și nici nu restrânge în vreun fel dreptul la apărare al părților din proces, în tot cursul procesului, după cum el nu distinge între fazele procesului și nici față de natura juridică a acestuia. În tot cursul procesului, părțile au dreptul să fie asistate de un avocat, iar învinuirea se aduce la cunoștință numai în prezența unui avocat, ales sau numit din oficiu. Dreptul apărătorului este de a asista la efectuarea oricărui act de urmărire penală, iar nu dreptul de a participa la efectuarea actelor de urmărire penală²⁶. Până la rămânerea definitivă a unei hotărâri judecătorești de condamnare, persoana este considerată nevinovată, iar pedeapsa aplicată nu poate fi alta decât cea stabilită de lege, atât sub aspectul cuantificării, cât și sub aspectul modalității de executare.

Curtea Constituțională a precizat că această garanție constituțională nu vizează doar apărarea referitoare la faza procesului penal desfășurată în fața primei instanțe de judecată, ci vizează, deopotrivă, și dreptul de apărare prin exercitarea căilor legale de atac împotriva unor constatări de fapt sau de drept ori unor soluții adoptate de o instanță de judecată, dar care sunt considerate greșite de către unul sau altul dintre participanții la procesul penal. Dacă art. 24 nu ar fi astfel interpretat, în situația în care, de exemplu, partea vătămată este împiedicată să exercite căile ordinare de atac, aceasta nu și-ar putea valorifica și apăra drepturile în fața instanței de apel sau de recurs, întrucât cauza ori nu va ajunge în fața acestor instanțe ori, în eventualitatea apelului sau recursului declarat de inculpat, nu se poate înrăutăți situația acestuia²⁷.

Libertatea individuală și siguranța persoanei mai sunt garantate și prin alte două prevederi importante ale Constituției. Potrivit art. 125, competența și procedura de judecată sunt stabilite de lege, fiind interzisă înființarea de instanțe extraordinare. Curtea Constituțională a subliniat că art. 125 alin. 1 nu se referă la structura organizatorică a sistemului judiciar din România, ci el statuează asupra principiului separației puterilor în stat, din care rezultă că justiția se realizează exclusiv prin autoritatea judecătorească²⁸. Prin nici o lege nu se poate stabili ori înlătura, prin extindere sau restrângere, o competență a unei autorități, dacă o asemenea acțiune este contrară dispozițiilor ori principiilor Constituției²⁹. Aceasta face ca orice persoană să cunoască regulile după care se desfășoară un proces, garanțiile procedurale de care se bucură, astfel încât să-și poată formula cea mai potrivită apărare în deplină cunoștință de cauză. Nici o autoritate a administrației publice nu poate controla, anula ori modifica o hotărâre a unei instanțe judecătorești sau o măsură dispusă de instanță ori de un judecător, în legătură cu activitatea de judecată.

De asemenea, pentru siguranța circuitului juridic Constituția stipulează că legea dispune numai pentru viitor, cu excepția legii penale mai favorabile.

***

După aproape o jumătate de veac de regim totalitar comunist, în care personalitatea umană, drepturile fundamentale cele mai elementare au fost nesocotite în mod grosolan și evident, Curtea Constituțională a fost creată cu scopul precis de a garanta că noile dispoziții

---

²⁶ D. C. C. nr. 1.086 din 20 noiembrie 2007 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 172 alin. 1 teza întâi și art. 173 alin. 1 din Codul de procedură penală.

²⁷ D. C. C. nr. 100 din 9 martie 2004 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 362 alin. 1 lit. c) din Codul de procedură penală și D. C. C. nr. 482 din 9 noiembrie 2004 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 362 alin. 1 lit. d) din Codul de procedură penală.

²⁸ D. C. C. nr. 127 din 27 martie 2003 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 1 alin. (2) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 13/2001 privind soluționarea contestațiilor împotriva măsurilor dispuse prin actele de control sau de impunere întocmite de organele Ministerului Finanțelor Publice.

²⁹ *Ibidem*.

constituționale adoptate după Revoluția din Decembrie 1989, cu deosebire cele care recunosc o serie de drepturi fundamentale printre care și libertatea individuală, își vor găsi în sfârșit respectul cuvenit. Prin întreaga ei activitate, prin deciziile pronunțate, Curtea face o operă juridică creatoare și în același timp o educație civică necesară.